

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:3

med anledning av motioner om tillvaratagande av bär och svamp,
m. m.

Motionerna

Yrkandena

I motionen 1977/78:597 av Jörgen Ullenhag och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (båda fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning med uppgift att utvärdera erfarenheterna av det finländska bär- och svamplockningssystemet samt att överväga införandet av ett liknande system i Sverige.

I motionen 1977/78:1617 av Göthe Knutson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder i syfte att ge allmänheten rådgivning om svamp under viss tid på året.

Motivering

I motionen 1977/78:597 hänvisas till att man i Finland för att i större omfattning ta till vara sådana naturtillgångar som vilda bär och svamp år 1969 började att utbilda plockare och konsulenter. Huvudvikten har varit lagd på utbildning av svampplockare, men de utbildade plockarna görs också förtrogna med plockning och hantering av vilda bär. Enligt motionärernas mening talar starka skäl för att erfarenheterna av det finländska bär- och svampplockningssystemet utvärderas och att ett liknande system övervägs även för Sveriges del. Under goda svamp- och bärår har i vårt land väldiga mängder bär och svamp förstörts utan att komma till någon nytta. Samtidigt har ett stort antal ungdomar gått utan sysselsättning. För många av dessa har det säkerligen, liksom i Finland, varit mera meningsfullt med några veckors samhällsnyttig insats som bär- och svampplockare. Det är naturligtvis viktigt att ett system i Sverige utformas så, att inte de som i dag plockar bär och svamp på sin fritid drabbas. I motionen påpekas att det redan nu finns uppköpare av bär på flera orter i mellersta och norra Sverige.

I motionen 1977/78:1617 erinras om att intresset för att plocka svamp och utnyttja dessa som livsmedel har ökat enormt i vårt land under de senaste åren. Under goda svampsäsonger har svampplockningen blivit något av ett folknöje som är väl förenat med nyttan av att vistas i skog och mark och som dessutom ger ett njutbart tillskott i hushållet.

Men de flesta svampplockare besitter endast ett begränsat kunnande om olika svamparter och deras användbarhet som föda. Följaktligen är behovet av rådgivning mycket stort under säsongen.

I Sverige finns inte någon utbyggd rådgivnings- eller upplysningsverksamhet avseende identifiering av svamp. Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm brukar emellertid ställa upp med personal som kan hjälpa allmänheten på höstarna med att besvara frågor om svamp. Förutom riksmuseet brukar även ett fåtal kommunala hälsovårdsnämnder hjälpa allmänheten med dess svampfrågor. I flera kommuner finns emellertid ingen sådan service att tillgå för allmänheten. Motionärerna framhåller att det naturligtvis kan diskuteras om det skall vara en samhällets uppgift att upprätta en rådgivande servicefunktion på detta speciella område. Svampplockningen är emellertid ett nog så omfattande inslag i folkhushållet. Men mycket mera svamp skulle plockas och tillvaratas i hushållen, om man säkert kunde identifiera de olika arter man stöter på i skog och mark. De flesta svampplockare begränsar sig av osäkerhet till några få arter. I motionen erinras vidare om att det varje år inträffar många svampförgiftningar runt om i landet. Det har också hänt att mer eller mindre giftig svamp saluhållits på torget. I motionen nämns att statens livsmedelsverk i januari 1978 sänt ut en skrivelse till kommunernas hälsovårdsnämnder för att utröna behovet av information och anvisningar för livsmedelskontrollen av svamp och kontrollen av svamp och svampprodukter.

Uppgifter angående utbildningen av svamp- och bärplockare i Finland

Totalskörden

61 % av den totala arealen i Finland består av skogsmark, som täcker en yta om 18 milj. ha. Skogarna ligger främst i östra och norra Finland och i det s. k. "Bär-Finland". De bästa plockningsområdena för bär och svamp vidtar norr om linjen mellan Björneborg och Villmanstrand. Också de myrar som ännu befinner sig i naturtillstånd ger ansevliga skördar av hjortron, tranbär och svamp, i tillägg till de egentliga skogsområdena. Man har uppskattat att den totala skörden av Finlands förnämsta skogsbär (lingon, blåbär, hjortron, tranbär) uppgår till mellan 1000 och 2000 milj. kg. årligen. Under de bästa bäråren har man kunnat tillvarata mellan 40 och 50 milj. kg., det vill säga 4-5 %. Vad svamparna beträffar är tillvaratagandet ännu mer bristfälligt. Om man uppskattar den totala skörden av ätliga svampar till 700-1000 milj. kg. årligen, insamlas bara en procent härav för konsumtion.

För att i god tid kunna informera affärlivets representanter om hurdan bär- och svampskörden förväntas bli, har man i Finland börjat utveckla metoder för att kunna ge pålitliga skördeprognoser. Pellervo-Sällskapets marknadsforskningsinstitut handhar uppgörandet av dessa prognoser i samarbete med avdelningen för forstundervisning vid yrkesutbildningsstyrelsen.

Utbildningen av konsulenter och plockare

För att effektivera tillvaratagandet av svamp och bär och för att öka användningen av dem och kunna leverera svamp och bär för handel och export, började man år 1969 med en regelbundet återkommande utbildning av kommersiella svampkonsulenter. F. n. svarar yrkesutbildningsstyrelsens avdelning för forstundervisning för denna verksamhet. Utbildningen är förlagd till fyra olika forstläroanstalter i olika delar av landet, av vilka envar har sitt distrikt. Den svenskspråkiga undervisningen äger rum i Ekenäs forstinstitut. Grundkursen för svampkonsulenter räcker en vecka, och under den koncentrerade kursen undervisas konsulenterna i hur man identifierar, klassificerar och behandlar de viktigaste handelssvamparna (ca 30 arter). Konsulenterna får också lära sig att särskilja de ätliga svamparna från likartade imitatörer eller härmningssvampar. Man fäster dessutom speciell uppmärksamhet vid identifiering av och undervisning om giftiga svampar. Som lärare vid kurserna har man 19 svampinspektörer, som har akademisk utbildning.

Svampkonsulenterna utbildar i sin tur kommersiella plockare på sina hemorter under endagskurser. Under plockarkurserna berör undervisningen högst 3 svamparter per kurs. I slutet på kursen får plockaren ett kort, där man antecknar den eller de svampar vederbörande är berättigad att plocka och saluföra. Centraluppköparnas matlagingsstationer anser detta kort garantera kvalitativt god svamp. Yrkesutbildningsstyrelsen betalar ersättning till konsulenterna för denna utbildning. I övrigt bedriver svampkonsulenterna detta arbete som en binäring och sysslar med rådgivning om svampar jämsides med sitt ordinarie arbete eller som fritidssysselsättning.

Man har också tre dagars fortsättningskurser för svampkonsulenterna där de kan fördjupa sina kunskaper och färdigheter och inhämta nya rön. Under fortsättningskurserna går man också mer in på frågor som har att göra med bärplockning.

Fram till år 1978 har 1 168 kommersiella svampkonsulenter utbildats för olika delar av landet, och dessa har å sin sida utbildat ca 35 000 plockare. I år utbildas 66 nya konsulenter, huvudsakligen för sådana områden där ett vakuum existerar.

Remissyttrandena m. m.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från arbetsmarknadsstyrelsen, gifthinformationscentralen, naturhistoriska riksmuseet, skogsstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, Studieförbundet Folkuniversitetet, Svenska jägareförbundet och Svenska naturskyddsföreningen.

Till utskottet har även inkommit en skrivelse i ämnet från länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Statens naturvårdsverk anser det angeläget med hänsyn till bl. a. friluftslivet och människors umgänge med och kännedom om naturen att intresset för i synnerhet svamp stimuleras. Svamp och i viss mån vilda bär är en naturresurs, som f. n. utnyttjas alltför litet. Verket finner det rimligt att samhället stödjer upplysning och utökad undervisning om svamp via massmedia, genom informationskrifter och via befintliga kanaler till utbildningsförbund, föreningar och skolan. Ett viktigt led i verksamheten är svamprådgivning, som bör tillhandahållas under säsongen. Därvid bör i första hand befintlig kunskap hos bildningsförbund, föreningar och enskilda utnyttjas och stödjas ekonomiskt. Om konsumtionen av inhemska vilda bär och svampar ökar torde privata kommersiella intressen se till att plocknings-, hämtnings- och uppköpssystem ytterligare byggs ut. Naturvårdsverket finner det därför inte vara nödvändigt att samhället går in på detta område med stödåtgärder.

Enligt *arbetsmarknadsstyrelsen* är kunskaperna om omfattningen av bär- och svampplockning i Sverige f. n. mycket begränsade, inte minst vad gäller den betydelse denna verksamhet har från sysselsättningspolitisk synpunkt. I vissa delar av landet kan dock denna verksamhet bedömas ha icke oväsentlig betydelse som komplettering till andra sysselsättningstillfällen. Vid en utredning av det slag som begärs i en av motionerna är det enligt arbetsmarknadsstyrelsens mening väsentligt att man studerar vilka sysselsättningsmässiga konsekvenser en utökning av denna verksamhet får för personer som redan i dag är engagerade i bär- och svampplockning.

Enligt *skogsstyrelsens* uppfattning kan den svenska skogsmarken utnyttjas i betydligt större omfattning såväl för allmän rekreation som för svamp- och bärplockning. Gjorda bedömningar vid Sveriges Lantbruksuniversitet tyder på att enbart ca 10 % av skogens bärproduktion f. n. tillvaratas. Det bör således enligt styrelsens uppfattning vara ett allmänt intresse att bättre tillgodogöra sig denna produktion. Detta skulle ge bidrag till folkhushållet, en viss sysselsättningseffekt lokalt samt möjligheter till viss export. Skogsstyrelsen är dock tveksam till om frågan är av sådan art att den kräver en särskild utredning. Befintliga statliga och kommunala organ borde kunna engageras för utbildning, organisation m. m. rörande svamp- och bärplockning.

Med stöd av livsmedelskungörelsen (SFS 1971:807) har *statens livsmedelsverk* i en särskild kungörelse angivit vissa krav på hanteringen av bär, rotfrukter, grönsaker och svamp. Kungörelsen har i år reviderats. Den upptar i två bilagor förteckningar över dels de svampar som livsmedelsverket rekommenderar för avsalu som färsk svamp, dels svamp som får ingå i s. k. blandsvampprodukter. Vid saluhållandet ställs krav på att svampen är rätt identifierad. Genom kungörelsen finns enligt livsmedelsverkets mening en lämplig reglering när det gäller urvalet av ätlig svamp för en sådan organiserad svampplockning som motionen 1977/78:597 avser. Utbildningen av svampplockare blir enligt verket en mycket viktig fråga, liksom frågan om vem som har ansvaret för den svamp som avses försäljas som livsmedel. Skall ungdom

engageras som plockare förutsätter livsmedelsverket att arbetsmarknadsstyrelsen eller annan myndighet svarar för att dessa får den nödvändiga utbildningen. Ansvaret för svampidentitet och ätlighet kommer att åvila den som skall betraktas som förpackare eller motsvarande.

Livsmedelsverket påpekar att svampplockning för eget bruk faller utanför livsmedelsverkets egentliga ansvarsområde. Ur allmänna kost- och närings-synpunkter ser verket emellertid gärna att förbrukningen av bra svamp ökar och att förgiftningsriskerna blir så små som möjligt.

Den i motionen 1977/78:1617 nämnda enkäten till hälsovårdsnämnderna avsåg bl. a. att utröna behovet av ökad utbildning för offentlig kontroll av saluhållen svamp. Behovet av upplysningsverksamhet till allmänheten skulle emellertid också belysas. Ca 80 % av landets kommuner har svarat på verkets enkät. Av dessa uttryckte 3/4 (60 % av landets kommuner) ett klart behov av utbildning och information. Flertalet tillfrågade hälsovårdsnämnder ansåg att ett bättre informationsmaterial riktat till allmänheten var behövligt. I samråd med riksmuseet m. fl. har livsmedelsverket utrett om detta informationsbehov kan tillgodoses genom att utge en auktoritativ och moderniserad svampkarta. Ansvaret för informationen i övrigt till allmänheten om svampar samt service i form av sortering av innehållet i svampkorgar etc. bör enligt verkets mening – i de fall hälsovårdsnämnderna inte har intresse och resurser för verksamheten – kunna läggas på hemkonsulentorganisationen. Möjligen är detta också en aktivitet för fritidsnämnderna.

Om Sverige i likhet med Finland vill bygga ut en särskild organisation av svampplockare för kommersiell hantering av svamp blir behovet av utbildning av sådan personal en nödvändighet med hänsyn till förgiftningsrisker och livsmedelslagstiftningens bestämmelser. Sådan utbildning skulle emellertid enligt livsmedelsverket sannolikt kunna begränsas till glesbygdstrikt.

Giftinformationscentralen vid karolinska sjukhuset i Stockholm anser sammanfattningsvis att man i första hand bör inrikta sig på att via olika kanaler informera allmänheten om faror och förväxlingsrisker med svamp och samtidigt erbjuda utbildning med möjlighet till personlig handledning för den intresserade. Möjligheterna till kommersiellt tillvaratagande av svamp bör utredas och övervägas.

Naturhistoriska riksmuseet anför att det finländska systemet för plockning och tillvaratagande av svamp bygger på en tradition där man utnyttjar en hel del svampar, t. ex. riskor, som ej är uppskattade matsvampar i Sverige och som dessutom måste konserveras genom insaltning för att deras beska eller skarpa smak skall försvinna. Det är en behandlingsmetod som inte är vanlig i Sverige, åtminstone inte i dagens hushåll, där djupfrysning och torkning av svamp är viktigast. Dessutom föredrar vi svampsorter som kantareller, champinjoner, soppar, kremlor m. m. som vanligen kan anrättas direkt utan förvällning eller annan förpreparering. Anledningen till att en del av dessa

svampar ej utnyttjas i det kommersiella finländska systemet är risken för förväxling med giftsvampar. Vidare är svamp- och bärplockning arbetsmarknadsmässigt mer betydelsefullt i Finland än det kan tänkas bli här. Därför torde ett system liknande det finländska f. n. knappast vara tillämpligt i Sverige.

I vårt land bör man i stället inrikta sig på fritidsplockare, även om det i vissa områden, där bärplockning redan nu ger en biinkomst, kan tänkas att svampplockning kan ge en viss ekonomisk avkastning. Det fordras dock att man kan få svampen kontrollerad och den måste dessutom snabbt tas om hand, då svamp som färskvara är långt mindre hållbar än t. ex. bär. Eventuellt skulle småindustrier kunna ta hand om färsk svamp från närmaste omgivning.

Det affärsmässiga utnyttjandet av den icke odlade svampen är i högre grad beroende av industrier för konservering. En svårighet för sådan industri är den starkt säsongbetonade och under olika år mycket olikformiga tillgången till råvara.

För tillvaratagande av de vildväxande bären torde det redan finnas privata företagare som på ett tillfredsställande sätt sköter uppköp och distribution.

Behovet av rådgivning åt allmänheten i svampfrågor är enligt riksmuseet omfattande i hela landet. Blott på ett mycket begränsat antal orter finns provisoriska lösningar. Enligt museet har behovet av en central, samordnande organisation samt talrika spridda lokala mykologiska informationsavdelningar poängterats från olika håll. Redan befintliga kunskapsresurser bör kunna utnyttjas i större utsträckning för den informatoriska verksamheten om visst ekonomiskt stöd finns och om hjälp erhålls från en central organisation. Det betonas dock att, med tanke på riskerna med giftsvampar, det fordras en seriös satsning på en eventuellt kommande svampservice.

Riksmuseet anför att de kommuner som framställt önskemål om hjälp med information etc. på något sätt måste bistås. Med den nu tillgängliga personalen i olika verk o. dyl. och med nuvarande ekonomiska resurser är det dock enligt museets uppfattning ej möjligt att klara detta. Museet rekommenderar inrättandet av ett centralt mykologiskt informationsorgan med en svampspecialist som föreståndare. Genom anknytning till något redan existerande verk med mykologisk inriktning kan ett sådant organ göras effektivt och samtidigt föga kostnadskrävande.

Studieförbundet Folkuniversitetet anför att Kursverksamheten vid Stockholms universitet (SKV) alltsedan år 1973 inom ramen för sin sagda år bildade natur- och miljösektion anordnat svampkurser, föreläsningar och utflykter. Fram till hösten 1977 har ca 1 000 personer deltagit i denna verksamhet. Då det gäller SKV:s svampkurser förekommer ett nära samarbete med Naturhistoriska riksmuseet och länsförbundet av Svenska naturskyddsöreningen. Inom Folkuniversitetet har även andra kursverksamheter haft svampkurser på sitt program t. ex. Kursverksamheten i Uppsala, Karlstad, Göteborg och

Lund.

Av de bägge motionerna anser Folkuniversitetet motionen 1977/78:1617 som den för svenska förhållanden mest angelägna att stödja. För att allmänhetens och fritidsplockarnas informationsbehov skall kunna tillfredsställas måste en utbildning av "svampkonsulenter" starta som ett första led. Önskvärt är enligt förbundet att staten beviljar anslag som möjliggör åtminstone en försöksverksamhet inom en snar framtid.

Svenska jägareförbundet framhåller att de förhållanden som berörs i motionen 1977/78:597 inte direkt faller inom förbundets intresseområde. Förbundet finner emellertid ett ökat tillgodogörande av förnyelsebara naturresurser positivt och finner inte anledning motsätta sig ett bifall till motionen. Vad gäller motionen 1977/78:1617 instämmer förbundet i motionens syfte och finner det önskvärt att sådan upplysningsverksamhet bedrivs, i vart fall på några platser inom varje kommun.

Svenska naturskyddsföreningen anför att föreningens länsförbund och lokalkretsar under senare år har genomfört kurser och utställningar för att informera såväl medlemmar som allmänhet om svamp och svamplockning. Föreningen påpekar att det vid framför allt lantbruksuniversitetet förekommer viss forskning om möjligheterna att tillvarata bär och svamp. Resultaten från denna forskning liksom erfarenheterna från Finland bör enligt föreningen utnyttjas i framtida utrednings- och utbildningsverksamhet, som bör ske i nära samarbete med riksmuseet, studieförbunden och föreningen.

Sammanfattningsvis anser föreningen att möjligheterna att kommersiellt ta hand om bär och svamp i våra skogar snarast bör bli föremål för utredning, varvid utbildning av svamplockare och svampkonsulenter samt svamprådgivning till allmänheten via centrala mottagningar särskilt bör uppmärksammas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anför att det sedan drygt två år tillbaka funnits en särskild kommitté – Inland Y – vars främsta syfte har varit att åstadkomma flera arbetstillfällen i länets inland. I kommittén sitter representanter för länsstyrelsen, landstinget, kommunerna, länsarbetsnämnden, utvecklingsfonden, lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen. En speciell projektgrupp har tillsatts inom Inland Y för att närmare se över möjligheterna att bättre ta till vara produkter från naturen och undersöka vad dessa kan ge i sysselsättningseffekt för inlandet. Länsstyrelsen nämner att i Ramsele i nordvästra Ångermanland – en typisk glesbygd med hög arbetslöshet – Inland Y har haft kontakt med personer som startat verksamhet med naturprodukter och med huvudsaklig inriktning på tillvaratagande och förädling av svamp, bär och örter. Ett särskilt företag bildades förra året i syfte att bereda så många arbetstillfällen som möjligt åt bygdens befolkning. Som ett led i satsningen på svamp har företaget i höst anordnat en utbildning av svamplockare, och som förebild har det finska systemet med utbildade svamp- och bärplockare stått. Denna utbildning är tänkt att kunna bedrivas

kontinuerligt och bör ge idéer och uppslag till en mer reguljär satsning på en sådan utbildning i en vidare omfattning. Inland Y:s uppgift i samband med denna har varit att informera om de ekonomiska möjligheter som finns och stödja vissa delprojekt ekonomiskt, typ svamputbildning, och att underlätta kontakterna med de lokala, regionala och statliga myndigheter som företaget har kommit i kontakt med.

Trots den ringa omfattning som verksamheten ännu så länge antagit har den enligt Inland Y inneburit en inte obetydlig sysselsättningseffekt för Ramselebygden, alltifrån plockare, rensare, tillverkare av olika former av emballage, förädlare m. m.

Utskottet

Frågan om ökat utnyttjande av den naturresurs som de vildväxande bären och svamparna utgör behandlas i ett par under allmänna motionstiden i år väckta motioner, 1977/78:597 och 1977/78:1617. Med hänvisning till ett system för utbildning av svampkonsulenter och svampplockare som sedan ett antal år tillämpas i Finland begär man i den förstnämnda motionen att en utredning görs om erfarenheterna av detta system och möjligheterna att införa ett liknande i Sverige. I den andra motionen hemställs om åtgärder i syfte att förbättra rådgivningen till allmänheten rörande svamp. Skälen till motionsyrkandena är av såväl social som ekonomisk natur och arbetsmarknadsmässigt betingade. En särskild omständighet som framhålls är behovet att förebygga förgiftningar förorsakade av felaktig hantering av svampar.

Utskottet har berett ett antal myndigheter och organisationer, som från skilda utgångspunkter har beröring med och intresse för hithörande frågor, tillfälle att yttra sig över motionerna. Remissinstanserna ställer sig genomgående positiva till motionernas syfte och förordar olika åtgärder för att främja tillvaratagandet av bär och svamp inte minst utifrån allmänna rekreationssynpunkter. Framför allt trycker man på behovet av ökad information till allmänheten rörande svamp.

Naturvårdsverket anser det sålunda angeläget, med hänsyn till bl. a. friluftslivet och människors umgänge med och kännedom om naturen, att intresset för i synnerhet svamp stimuleras. Svamp och i viss mån vilda bär är en naturresurs som f. n. utnyttjas alltför litet. Ämbetsverket finner det rimligt att samhället stödjer upplysning och utökad undervisning om svamp via massmedia, genom informationsskrifter och via befintliga kanaler till bildningsförbund, föreningar och skolan. Ett viktigt led i verksamheten är enligt verket svamprådgivning, som bör tillhandahållas under säsongen.. Därvid anses i första hand befintlig kunskap hos bildningsförbund, föreningar och enskilda böra utnyttjas och stödjas ekonomiskt. Däremot anser naturvårdsverket det inte vara nödvändigt att samhället går in med stödåtgärder till en ytterligare utbyggnad av ett plocknings-, hämtnings- och uppköpssystem för bär och svamp.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller att kunskaperna om omfattningen av bär- och svampplockning i Sverige f. n. är mycket begränsade, inte minst vad gäller den betydelse denna verksamhet har från sysselsättningspolitisk synpunkt. I vissa delar av landet kan dock denna verksamhet bedömas ha icke oväsentlig betydelse som komplettering till andra sysselsättningstillfällen. Enligt skogsstyrelsen är det önskvärt att länsstyrelserna ägnar hithörande frågor ökat intresse på det regionala planet, eftersom ökat tillvaratagande av bär och svamp kan ha viss regionalpolitisk betydelse. Länsstyrelsens hemkonsulenter borde kunna organisera utbildning m. m. inom området bl. a. genom att mer systematiskt utnyttja den kompetens som finns väl spridd över landet. På samma sätt borde kommunerna på det lokala planet öka insatserna för att väcka intresse för tillvaratagande av skogens biprodukter. Livsmedelsverket erinrar om att svampplockning för eget bruk faller utanför livsmedelsverkets egentliga ansvarsområde. Från allmänna kost- och näringssynpunkter ser verket emellertid gärna att förbrukningen av bra svamp ökar och att förgiftningsriskerna blir så små som möjligt. Giftinformationscentralen vid karolinska sjukhuset, som under svampsäsongen 1977 hade ett tusental förfrågningar rörande förgiftningstillbud med svamp, understryker att den målgrupp man i första hand bör ägna sig åt är allmänheten, där tradition och växande intresse finns – många gånger dock i kombination med bristfällig kunskap. Förekomsten av ett mindre antal starkt giftiga svampar bör inte leda till att man avråder från svampplockning, utan detta skall i stället bemötas med utökade kunskaper. Varje strävan att organisera en utbildning för allmänheten på detta område är enligt informationscentralens mening värd allt stöd. Naturhistoriska riksmuseet, som instruktionsenligt har till uppgift att bl. a. främja intresset för, kunskapen om samt forskningen rörande växt- och djurvärlden, är genom sin sektion för botanik sedan länge ett centrum för rådgivning om matsvampar. Institutionens svampexpertis anlitats av forskare från hela världen. Museets svampexpertis utnyttjas bl. a. av giftinformationscentralen för konsultation i aktuella fall. Enligt riksmuseet bygger det finländska systemet för plockning och tillvaratagande av svamp på en tradition där man utnyttjar en hel del svampar, t. ex. riskor, som ej är uppskattade matsvampar i Sverige och som dessutom måste konserveras genom insaltning för att deras beska eller skarpa smak skall försvinna. I Sverige föredrar vi svampsorter som kantareller, champinjoner, soppar, kremlor m. m. som vanligen kan anrättas direkt utan förvällning eller annan förpreparering. Anledningen till att en del av dessa svampar ej utnyttjas i det kommersiella finländska systemet är risken för förväxling med giftsvampar. Vidare är svamp- och bärplockning arbetsmarknadsmässigt mer betydelsefullt i Finland än det kan tänkas bli här. Därför anser riksmuseet att ett system liknande det finländska f. n. knappast är tillämpligt i Sverige. Vad gäller tillvaratagandet av de vilda bären torde det enligt museets uppfattning redan finnas privata företagare som på ett tillfredsställande sätt sköter uppköp och distribution. Enligt riksmuseets egen

erfarenhet av informationsbehovet rörande svamp är en utbyggnad av svampservicen i Stockholm högst önskvärd. Även för den mer regionala servicen samt för förfrågningar om svampförgifningar, växtskydd o. d. är resurserna otillräckliga. Enligt museet bör befintliga kunskapsresurser kunna utnyttjas i större utsträckning för den informatoriska verksamheten om visst ekonomiskt stöd finns och om hjälp erhålls från en central organisation. Museet rekommenderar inrättandet av ett centralt mykologiskt informationsorgan med en svampspecialist som föreståndare. Enligt riksmuseets uppfattning har detsamma en ställning i landet som gör det lämpat att svara för en överordnad svampservice, vilket det i praktiken redan gör. Svenska naturskyddsföreningen erinrar om att det framför allt vid lantbruksuniversitetet förekommer viss forskning om möjligheterna att tillvarata bär och svamp. Resultaten från denna forskning liksom erfarenheterna från Finland bör enligt föreningen utnyttjas i framtida utrednings- och utbildningsverksamhet, som bör ske i nära samarbete med riksmuseet, studieförbunden och föreningen.

Utskottet finner det för sin del värdefullt att uppmärksamheten på sätt som skett i nu förevarande motioner riktas på önskvärdheten av att de naturresurser som de vildväxande bären och svamparna i våra skogar representerar bättre tas till vara. Som naturvårdsverket framhåller är svamp och i viss mån vilda bär en naturresurs som f. n. utnyttjas alltför litet.

Som bl. a. belyses i inhämtade yttranden över motionerna pågår genom olika myndigheters och organisationers försorg åtskillig verksamhet i syfte att öka allmänhetens kunskaper på förevarande område, framför allt i fråga om svamp. Naturhistoriska riksmuseet anordnar således sedan lång tid årligen en höstutställning med omfattande informations- och rådgivningsverksamhet i ämnet. Ett antal kommuner är också engagerade i liknande verksamhet. I sammanhanget kan vidare erinras om den enkät som livsmedelsverket i början av innevarande år tillställde landets hälsovårdsnämnder för att utröna behovet av information och anvisningar för livsmedelskontrollen av svamp och svampprodukter. På grundval av inkomna svar har livsmedelsverket i samråd med experter från riksmuseet, naturvårdsverket, giftinformationscentralen och Svenska naturskyddsföreningen låtit utarbeta en plansch över ett 25-tal matsvampar som är lätta att känna igen. Förutom bilder och beskrivningar av matsvamparna innehåller planschen illustrationer av de farligaste förväxlingssvamparna. Dessutom lämnas en kortfattad information om hur man skall bete sig och vart man skall vända sig om man misstänker svampförgifning. Plansen som utkommit lagom till höstens svampsäsong finns att köpa i allmänna handeln.

Parallellt med nyssnämnda enkät och delvis med ledning av svaren på denna har statens livsmedelsverk låtit omarbeta verkets kungörelse om bär, frukt, grönsaker, rotfrukter och svamp. Omarbetningen har gällt svampdelen och har förutom förtydligande av författningstexten lett till att två bilagor fogats till kungörelsen. Den ena, som är helt ny, upptar en förteckning över

sådana svamparter som kan rekommenderas för saluhållande i färskt tillstånd, med krav på att svampen skall vara i sådant skick att den lätt kan identifieras. Den andra bilagan innehåller en reviderad förteckning över de svamparter som är tillåtna i konserverade eller på annat sätt beredda blandsvampprodukter.

I fråga om aktuella insatser på förevarande område kan vidare nämnas att livsmedelsverket i samarbete med hälsovårdsnämnden i Uppsala kommun i september i år arrangerade en utställning om hälsovårdsnämndens arbete med livsmedelskontrollen, med tonvikt lagd på de vildväxande svamparna. Tanken var att utställningen skulle kunna tjäna som modell för liknande aktiviteter ute i landet. I anslutning till Uppsalautställningen anordnades en diskussion mellan företrädare för olika berörda myndigheter och organisationer och med deltagande av landets ledande svampexpertis rörande behovet av fortsatta insatser i syfte att främja ett bättre tillvaratagande av våra svampar. I sammanhanget redovisades bl. a. vissa erfarenheter från det inom ramen för länsstyrelsens i Västernorrlands län projekt Inland Y stödda företaget i Ramsele, som nyligen startat en verksamhet inriktad på tillvaratagande och förädling av bär, svamp och örter i syfte att bl. a. bereda ökade sysselsättningstillfällen i ifrågavarande glesbygdsområde.

Utskottet hälsar för sin del med tillfredsställelse det intresse och de ansträngningar som man från olika myndigheters och organisationers sida ägnar hithörande frågor. Det synes dock klart att ytterligare insatser från bl. a. samhällets sida behövs, särskilt när det gäller att effektivisera rådgivning och annan upplysningsverksamhet till allmänheten i fråga om möjligheterna att tillvarata svamp. Den verksamhet som nu bedrivs torde i stor utsträckning vara koncentrerad till våra större tätortsområden och liknande. För att få verksamheten mera rikstäckande torde ökade insatser på såväl central som regional nivå vara motiverade.

Problemen synes vad gäller tillvaratagande av de vildväxande bären inte vara av den arten att de kräver några särskilda åtgärder härvidlag. Som anförs i remissyttrandena torde det redan finnas företagare som på ett tillfredsställande sätt sköter uppköp och distribution. Om konsumtionen av inhemska vilda bär och svampar ökar torde, som bl. a. naturvårdsverket framhåller, kommersiella intressen se till att plocknings-, hämtnings- och uppköpsystem ytterligare byggs ut. Det synes därför inte vara nödvändigt att samhället går in på detta område med stödåtgärder. En utredning av det slag som förordas i motionen 1977/78:597 finner utskottet i enlighet härmed inte påkallad.

När det gäller svamprådgivningen delar utskottet naturvårdsverkets uppfattning att i första hand befintlig kunskap bör utnyttjas och stödjas ekonomiskt. Det framstår också naturligt att, som på vissa håll redan sker, länsstyrelserna ägnar särskilt intresse åt hithörande frågor. I remissyttrandena har bl. a. pekats på möjligheten att länsstyrelsernas hemkonsulenter organiserar utbildning m. m. inom området. Även hushållningssällskapen

synes här kunna ha en uppgift. På det lokala planet borde det på samma sätt vara möjligt att genom kommunernas och organisationernas försorg öka insatserna för att främja information och rådgivning rörande tillvaratagandet av skogens biprodukter.

Studieförbundet Folkuniversitetet, som inom ramen för kursverksamheten vid landets universitet sedan ett antal år bedriver utbildningsverksamhet på förevarande område, har i sitt yttrande över motionerna framhållit önskvärdheten av att staten inom en snar framtid beviljar förbundet anslag till försöksverksamhet med utbildning av svampkonsulenter. Utskottet vill i anslutning härtill erinra om att en särskild utredning hösten 1975 tillkallades för att utreda vissa folkbildningsfrågor m. m. Folkbildningsutredningen (U 1975:19) har bl. a. att överväga formerna för statsbidrag till studiecirkelverksamheten och till studieförbundens centrala verksamhet m. m. Utredningen skall vidare bl. a. pröva om det verksamhetsområde som enligt gällande praxis är statsbidragsberättigat bör utvidgas resp. begränsas. I direktiven för utredningsarbetet har i sammanhanget erinrats om att naturvetenskaplig orientering av tradition ansetts höra till folkbildningsarbetet.

Utskottet finner det naturligt att behovet av samhällets stöd till den utbildnings- och rådgivningsverksamhet som berör tillvaratagande av skogens vildväxande bär och svampar bl. a. ägnas beaktande också i nu angivet sammanhang.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:597 och 1977/78:1617 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet i det föregående anför.

Stockholm den 10 oktober 1978

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Maj Britt Theorin (s), Bertil Jonasson (c), Grethe Lundblad (s), Eric Enlund (fp), Sven Lindberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Gunnar Olsson (s), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Ingemar Hallenius (c), Ove Karlsson (s) och Sven Eric Lorentzon (m).